

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף לח

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

שורש הענין "אדם רוצה בקב שלו"

לדעת רבנן לא ימכור השומר פירות שהופקדו אצלו אף כאשר הם מתחילים להתקלקל. בביאור טעם רבנן אמר רב כהנא, "אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו". מה פשר התובנה העמוקה בשורשי הנפש שהעמיד רב כהנא. המצפה איתן (כאן בהג' לש"ס) ביאר את שורש הענין, ע"פ המבואר בגמ' ביבמות (ס, א) "זרע ולא תבובן" היינו שהנהגת האדם שיתאמץ ויזרע לצורך אכילת ביתו ולא יקנה מן השוק, וביאר רש"י (שם ד"ה ואע"ג) שאף כאשר אין כאן רווח ממוני, שהרי מחיר השוק נמוך, בכל זאת יתאמץ לבדו כיון שהברכה מצויה בדבר שאינו לוקח בממון ואינו כלה מהר. וציון שנטה מביאורו של רש"י והרמב"ן להלן. ביאר רש"י (ד"ה קב) "חביבה עליו על ידי שעמל בהן וקב שישאר לו מהם הוא רוצה מתשעה קבין של אחרים שיקח בדמיהן". מבאר רש"י את יסודו של רב כהנא "על ידי שעמל בהן", חפץ שהגיע לאדם על ידי עמל ויגיעה, קרוב ללב, קרוב לנפשו, אינו בר וויתור, אף שיווד מערכו, אף שניתן להשיג באותו סכום דבר בעל ערך ממון גבוה יותר. אמת שיהיה בערך ממוני יותר, אך לא יהיה בעל ערך "ערכי" יותר, "חביבה עליו על ידי שעמל בהן".

וכדרך זה כתב הרמב"ן (במלחמות כאן) "מפני שאדם נהנה כשאוכל מיגיעו ומקיים ביה יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך". בדבר שאדם מתייגע יש לו בזה הנאה גדולה יותר.

עדיין צריך להבין, מה מבואר כאן, "טוב לו לאדם בקב שלו מט' קבין של חבירו" - מדוע? הרי בסה"כ יהיה לו כמות יותר רבה? זה נכון לגבי הכמות. אבל לא לגבי האיכות!

בדבר שיש בו השקעה ועמל - הצטערו עליו עד שבא לעולם, השקיעו בו מחשבה, רצון ויגיעה, זה חביב אצל האדם כי את נפשו נתן בזה. כמו"כ אמרו טוב פעם אחת בצער מאלף שלא בצער. מדוע? כאשר מצטערים על דבר מסוים ומשקיעים בו את כוחות הנפש שיש בנמצא כדי להגיע לשלמות. זה גורם לסיפוק אפילו בדבר מועט כי זה חלקי בכל עמלי.

כידוע, שליל האור החיים הקדוש, מדוע בפרשת תרומה נמנו ה"אבני שהם ואבני מילואים" באחרונה, הרי סדר הפסוק "זהב כסף ונחושת" אם כן היה לתורה להתחיל ביקר מכל "אבני שהם וכו".

הביא האור החיים ג' ביאורים, הנוגע לענינו הביאור השלישי, לשיטה אחת בגמ' ביומא (ע, א) האבנים הגיעו לעם ישראל ע"י נס, העננים הביאום, לא ע"י טרחה לא ע"י עמל, ע"י נס. לא כתבה התורה לפי סדר הערך ממון שבחפץ שנתרם לצורך בנית המשכן, אלא לפי סדר הערך הפנימי, דבר שבא בעמל וביגיעה נכתב ראשון, דבר שבא ע"י נס, פחות חביב ונכתב באחרונה.

הנביא בהושע (יג, ח) "אפגשם כדב שכול", לאחר שבג"י אמרו שכביכול הקב"ה לא משיח עליהם בעצמו, אמר להם הקב"ה "אפגשם כדב שכול" מדמה הנביא את קרבת הקב"ה לעם ישראל "כדב שכול". מדוע מדמה הנביא לדב? חסר חיות טרפות, נמר אריה?

ביאר הרד"ק, הדב שתלד הולד יוצא מכוסה בשליא עבה מאד וכדי לקרוע את השליא בלי להזיק לולד היא יגעה בזה מאוד לעשות בנחת ובסבלנות כדי לא להזיק לולד ולא לפגוע בו ע"י הציפורנים או השיניים. ומסיים הרד"ק ולפי שטרחה בו הרבה היא מרת נפש יותר כשהירגו אותו.

למדנו מדברי הרד"ק ומדברי הגמ' אצלינו שדבר שמשקיעים בו טורחים עליו הוא יקר מאוד ללב ולא שייך להפסיד אותו.

בדרך זו ביאר בחכמת המצפון (פרשת וארא) את החסד והטובה שהעניק הקב"ה לאדם הראשון בחטאו, כמבואר בגמ' במסכת סנהדרין (נט, ב) אדם הראשון היה יושב בגן עדן ומלאכים מסננים לו יין וצולין לו בשר. לאחר החטא מבואר בגמ' בברכות (נח, א) "הוא היה אומר כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול חרש וזרע וקצר ועמר וזרז וברר וטחן והרקיד ולש ואפה ואחר כך אכל".

ביאר בחכמת המצפון, לאחר שלמדנו שהטבעי הקב"ה בעומק נפש האדם "טוב לו לאדם בקב שלו", חביב על האדם עמלו, אף שכנגד יש מדה מרובה של ט' קבין, אבל אין חביב אצלו כיון שלא עמל ולא טרח. נמצא שאותה קללה "בזיעת אפיך תאכל לחם" הומתקה לאדם ונהפכה לו לעונג.

וכך הוא בעמלה הרוחנית של האדם, כאשר היה האדם הראשון קודם החטא, אמר הקב"ה למלאכים "חכמתו מרובה משלכם" (בראשית רבה יז), עד שמבואר שבקשו לומר לפני שירה. אך לאחר שירד ממזדגתו, צריך האדם לעמול ולטרוח עד שיתרומם וירכוש מדגרה רוחנית אחת. אבל היא הנותנת דווקא מחמת העמל, הטרחה והיגיעה, היא התנאי להשגת השלמות.

ביאר הבית הלוי (דורשים ח), ששכחת התורה היא מחמת "שבירת הלוחות", וקודם לשבירת הלוחות, היה לומד האדם ולא משכח תלמודו. מצד אחד, העונש הוא עצום והמדגרה היא פחותה. אך מנגד מתקוות התורה, החן שבתורה, הבא ע"י עמל ע"י יגיעה, חביב פי כמה.

סיכום הדף

נושא היום: פירות שהתקלקלו. יורדים לנכסי שבוי

פירות שהתחילו להתקלקל אצל השומר, **לדעת רבנן**, לא יגע בהם. **לרשב"ג** מוכר את הפירות בב"ד והוא כמשיב אבידה ששומר על ערך הפירות (העתידי להתקלקל יותר). **בסברת רבנן** שלא ימכור, **לדעת רב כהנא**, משום שאדם רוצה בקב שלו יותר מתשעה קבין של חבירו. **לדעת רבנ"ג**, חוששים שהבעלים עשה מהפירות תרומה ומעשר על מקום אחר. **אמר רבה בר בר חנה** שאף רבנן מודים כאשר הפירות מתקלקלים הרבה יותר מהרגילות שמוכרם. **ולטעמו של רבנ"ג** אינו יכול למכור לעולם. **לטעמו של רב כהנא מעמידה הגמ'** שאמר בגוזמה ובאמת אם מתקלקל הרבה יוכל למכור. **ומעמידה הגמ'** שנחלקו רבה בר בר חנה ורבנ"ג האם חוששים שיתקלקלו הפירות יותר מהרגילותם. **לרבה בר ברב חנה**, לא שכח שיתקלקלו הפירות בטווח הקרוב, לכן **לא חוששים** שלאחר שיתקלקלו יעשה בעה"ב את הפירות תרומה ומעשר על מקום אחר, אלא אם הפריש על חשבון הפירות שנמצאים אצל השומר, כבר הפריש קודם שהתקלקלו, עתה יכול למכור השומר לכהן בדמי תרומה. **לרבנ"ג** יש לחוש שהפירות התקלקלו מהר ועדיין לא הפריש בעה"ב ונמצא מכשילו לאכול טבל, לכן לא ימכור.

מבואר בברייתא לשיטת רבי מאיר אם התקלקלו הפירות **כרגילות** אסור למכור. אם **יותר מהרגילות** ימכור. **אך יין שמן ודבש** לא ימכור אף אם התקלקלו לגמרי כיון שיותר מכך לא יתקלקל ובמכירתו לא מועיל, בפירות רגילים יש חשש שיתקלקלו לגמרי לכן במכירה מציל את הנזק ובאלו אין קלקול יותר. **הם עצמם ראויים: שמן, לסוף עורות, דבש**, לרפא מכה גמל. **חכמים סוברים**, שאף בשמן ודבש ויין מוכר בב"ד משום שחששו לקלקול הקנקנים ור"מ לא חשש.

לדעת רבי אבא ברבי יעקב בשם ריו"ח, נפסקה הלכה כרשב"ג שמוכר השומר את הפירות כדי להצילם. **לרבא בשם ר"ג** נפסקה הלכה כרבנן שלא יגע בפירות. **רבי אבא ברבי יעקב** פסק בשמו של ריו"ח שהלכה כרשב"ג, **למרות** שריו"ח אמר שבכל מקום נפסקה הלכה כרשב"ג מלבד ב"ע"רב" (האם ניתן להיפרע מערב קבלן במקום שיש לוה נכסים), **"צידן"** (האם מתקיים התנאי בנתינת ממון חפץ מסויים) ו"ראיה אחרונה" (אם אמר הנתבע שאין לו עדים או ראיה והביא לאחר זמן האם מקבלים), היות וזכר זה שמענו מרבה בר ברב חנה, **אך רבי אבא ברבי יעקב** חלק ולא סבר שתמיד הלכה כרשב"ג.

רצו לתלות את מחלוקת רשב"ג ורבנן, בענין **האם מורידים קרוב לנכסי שבוי, לדעת רבנן**, שאין לו למכור את הפירות שעומדים להתקלקל הוא הדין לא יורידו בב"ד קרוב לנכסים של שבוי וכו'. **אך לרשב"ג** צריך להציל את נכסיו. **זוחה הגמ'**, שאין הנידון דומה. **בפירות אמר רשב"ג** שימכור היות ומתכלה כל הקרן. **ורבנן אמרו** שלא ימכור או מחמת שטוב לו בקב שלו או מחמת שיש חשש שעשה תרומה על מקום אחר, אבל בקרקעות אפשר ויורידו. **וכך מכריחה הגמ'** שהם ב' טעמים שונים מדברי רב נחמן, פסק במשנה שלנו כרבנן שלא ימכור את הפירות, ולגבי קרקע של שבוי פסק שמורידין.

שבוי שנשבה, לדעת רב, אין מורידין קרוב לנכסיו. **לדעת שמואל**, מורידים **מבואר הגמ'**, כאשר שמעו שמת לכו"ע מורידים את הקרוב, וכמבואר מורידים שיטפל בקרקע וכד' אבל אין היתר למכור עד שבזדאי יוגדר כיורש. כאשר **לא שמעו שמת**, נחלקו, **רב סבר**, חוששים שמא יכחיש את הקרקע. **ושמואל סבר**, היות ובין כך שמים את הקרקע ופעולתה כדין אריס שוב אין חשש. **מבואר בברייתא** שדעת ר"א, מה שאמרה תורה "היו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים" מתבאר שלא יתנו לנשים להינשא ולבנים לרדת לקרקע כיון שלא תהיה ידיעה וזדאי שהאב מת, מבואר שלא כדברי שמואל שאמר שיוורדים לנכסי מי שלא ידוע שמת. **ביאר שמואל**, הכוונה לרדת ע"מ למכור. במעשה שהיה בנהרדעא **ביאר רב עמרם**, שכוונת ר"א לרדת ולמכור אסור אולם בסתם מורידים. **חלק רב ששת ואמר**, בדומה ל"נשותיהם" שלא נישאות כלל, אף ל"בניהם" לא נותנים לרדת לנכסים.

לדעת רבנן לנכסי שבוי, היינו שירד למדינת הים ונשבה שם **ושמעו שמת**, מי שירד לנכסיו אין מוציאים מידו, ואף אם שמע שהבעלים בדרך לחזור **והזרז ותלש את הפירות** זכה בהם. אך לנכסי **"נטושים"** (כלשון הפסוק "והשביעית תשמטנה ונטשתה", בע"כ), היינו הלך למדינת הים ולא שמעו שמת, היורד לנכסים מוציאים מידו. **ולדעת רשב"ג**, "נטושים" כמו "שבויים" (ותבאר בעז"ה לקמן שיש נפק"מ בין "נטושים" ל"שבויים"). שאין מוציאים מידו. **אם הלכו הבעלים מדעתם** אך לא ציוו למאן דהוא להיכנס לקרקע, אלו נקראים נכסים **"רטושים"** (כלשון "אם על בנים רטשה" עזיבה מידיעה), היורד, מוציאים מידו.